

ANKARAD, 2022; 3(6): 263-277	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI: 10.53838 ankarad.1219975

Araştırma Makalesi

**TİRANT LO BLANC TA MÜSLÜMAN ARAPLAR,
TÜRKLER VE İSTANBUL**

Emine Ceren ÇERÇİOĞLU*

Öz: Ben/Biz kavramlarını inşa etmek için öteki ile bunlar arasına net bir sınır çizmek gerekir. Söz konusu sınır oluşturulurken, bir grubun kendi ile ilgili yargılarının yanı sıra öteki ile ilgili yargıları da yavaş yavaş şekillenir. Bunlardan bazıları gerçek ya da doğru olduğuna bakılmaksızın öteki hakkında genellenmiş yargılara dönüşür. Toplumun ve bireylerin düşüncesini şekillendirmede önemli bir unsur olan bu yargılar, olumlu veya olumsuz olarak karşımıza çıkar. Aynı zamanda yargıların nasıl oluştuğu da oldukça önemlidir. Zira kişinin kendine ait deneyimlerinden yola çıkarak oluşturduğu yargılar ile başkası tarafından resmedilenler arasında da fark bulunur. Elbette toplum ve bireylerin kendileriyle ilgili yargıları da vardır ve bunlar da ben/biz resmine katkı sağlamaktadır. Bu noktada öz kalıp yargılar, hetero kalıp yargılar ve meta kalıp yargılar arasındaki fark göze çarpmaktadır. Bu çalışmada daha önce hiç İstanbul'da bulunmamış İspanyol yazarlar Martorell ve Marti Galba'nın *Tirant lo Blanc* adlı eserlerinde geçen kalıp yargılar incelenmekte ve Hıristiyanlarla ilgili yargıların yanı sıra Müslüman Araplar, Türkler ve İstanbul hakkında yazdıkları da analiz edilmektedir. Bu bağlamda eserden örnekler sunularak yazarların ve eserin kurgu kahramanlarının ifadeleri değişken kalıp yargılar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İspanyol Edebiyatı, *Tirant lo Blanc*, Kalıp Yargı, İspanyol, Türk, Müslüman

**MUSLİM ARABS, TURKS AND ISTANBUL AT
TİRANT LO BLANC**

* Dr.Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı, cerencercioğlu@gmail.com Orcid:0000-0001-9911-3678.

Abstract: In order to construct the concepts of I/We, it is necessary to draw a clear boundary between them and the other. While this boundary is being established, a group's judgements about the other as well as its own judgements about itself gradually take shape. Some of these turn into generalised judgements about the other, regardless of whether they are true or not. These judgements, which are an important element in shaping the thinking of society and individuals, appear as positive or negative. At the same time, how judgements are formed is also very important. Because there is a difference between the judgements formed based on one's own experiences and those portrayed by others. Of course, society and individuals also have judgements about themselves and these also contribute to the picture of me/us. At this point, the difference between self stereotypes, hetero stereotypes and meta stereotypes stands out. This study analyses the stereotyping in Tirant lo Blanc by Spanish writers Martorell and Marti Galba, who have never been to Istanbul before, and also examines the stereotypes about Muslim Arabs, Turks and Istanbul in addition to the stereotypes about Christians. In this context, examples from the novel are presented and the expressions of the authors and the fictional heroes of the work are evaluated within the framework of variable stereotypes.

Key Words: Spanish Literature, Tirant lo Blanc, Stereotype, Spanish, Turkish, Muslim

Extended Abstract: From the 16th century onwards, Turks, Muslim Arabs and even Native Americans appear as frequently used characters in Spanish literature. While Spanish writers make various references to the Turk, the Muslim or the Native American through their own eyes, they also construct their own identity. Some writers had close contact with the other, even spent some time in the Ottoman/American lands and revealed the realities of the period in their narratives. A group of writers, on the other hand, created their narratives with hearsay information about these communities with which they had no interaction. Tirant lo Blanc, one of the first fictional works of Spanish literature to deal with the Turks, is one of the works that formed the stereotypes about the Turks that would be drawn in the following century. Stereotypes are generalised beliefs based on very little experience. A group's understanding of a phenomenon is based on prejudices rather than observation. The biggest reason underlying the formation of stereotypes is that individuals feel the need to classify

their environment. In doing so, it is the lack of information that stands out. These judgements, which also affect decision-making processes, generally point to little-known facts. areal, ethnic, religious, gender and sexuality-related, age, occupational, economic or class-related and body-related stereotypes are divided into three categories. One of these is the "self stereotypes" about ourselves, the other is the "hetero stereotypes" that form our image of the foreigner. The last one is "meta stereotypes" which will be discussed extensively in this study. Our judgements about how the other sees us constitute meta stereotypes.

Tirant lo Blanc, published in Valencia at the end of the XVth century and written in Valencian, although it is considered one of the first works of Catalan literature, was inspired by Ramon Llull's *Libre de l'orde de cavalleria* (1275-1276) and the Chronicle of Ramon Muntaner, written in the Middle Ages. As the work tells the adventures of a travelling knight, the locations vary. Tirant does not only fight on land, but also travels to the sea and even participates in wars in North Africa. The realities of the period are partially reflected in the work. Especially the palace life, the spirit of chivalry and wars provide us with information about the period.

In this work, many judgements about Muslim Arabs and Istanbul are presented from various perspectives. In this context, Turks and Muslim Arabs are placed in the position of the "Other" against the Christian world. While various stereotypes are used to attribute different characteristics, mostly negative, to the foreigner, Christians, who are put in front of this Other, are brought to the forefront with their virtues. On the one hand, while the Muslim Arab/Turkish picture is constructed with hetero stereotypes, Christian characters are created with self stereotypes and meta stereotypes.

When we look at the self-stereotypes, the concepts of Christianity and chivalry are generally discussed through the eyes of a Christian Spaniard, and they are described many times as good-hearted, merciful, just, brave warriors. On the other hand, the city is also emphasised as a magnificent and unique city in the context of self stereotypes, and the wealth of the city and the Empire is repeated many times.

Hetero stereotypes, on the other hand, cover the qualities related to Muslim Arabs and Turks from the Christian perspective. In this context, Muslim

Arabs and Turks are portrayed as enemies of Christianity and are portrayed negatively as arrogant, cruel, liars and untrustworthy.

The meta stereotypes in the work are divided into positive and negative, and positive qualities about Christians are expressed by respectable and noble Muslims. In general, Muslims' view of Christians is also in the nature of providing hetero stereotypes. The negative qualities about Muslims in hetero stereotypes are repeated against Christians by Muslims in meta stereotypes. In summary, the author, who has never been to Istanbul, has reflected and marginalised Muslims and Turks in his work from his own point of view in order to create and/or reinforce his own picture of me/us. The author, who presents good and bad judgements in his completely fictional work, tells them to the reader through the behaviours and comments of different people in the work.

Giriş

İspanyolca “el Otro” kelimesi Türkçe öteki kavramının karşılığı olup 15. yüzyılda Müslümanlar ve Türkler için kullanılmaktadır. Ötekileştirmedeki ayrıştırmanın sebebi mutlak olarak hem İspanyol'un gözünden “ben/biz”in kim olduğunun altını çizmek hem kimlik inşasını güçlendirmektir. Bu sayede İspanyol'un, kimliğin nasıl şekilleneceği ve hangi özelliklerin bu kültüre dâhil edilmeyeceği belirlenmektedir. Oysaki bu hiç kolay değildir çünkü bu ancak karşılıklı iletişim ile mümkündür. Bu kısır döngüyü Ulu¹ şu şekilde açıklar: “İki kavram iç içe geçmiştir. Bu noktada “öteki”nin mi “ben/biz” kimliğini; yoksa “ben/biz” kimliğinin mi “öteki”ni oluşturduğu sorusunun cevabı bir kısır döngüdür.”

Bu noktada belirtilmelidir ki İspanya Endülüs bölgesinde oldukça fazla Müslüman Arap yaşamaktadır ve kültürlerarası yoğun bir etkileşim söz konusudur. Özellikle bu çalışma çerçevesinde incelenen eserin yayımlandığı yıllarda bahsi geçen kültürler birbirine aşınadır. Elbette bu iletişim farklılıkların göz ardı edilmesine sebep değildir, Müslüman Araplar da İspanyollar için ötekidir ve bu ötekiler için oldukça fazla kalıp yargı oluşturmuşlardır. Özellikle XVI. yüzyıldan itibaren Türkler, Müslüman Araplar ve hatta Amerika yerlileri İspanyol Edebiyatında sıkça kullanılan karakterler olarak karşımıza çıkar. İspanyol yazarlar kendi

¹ Yavuz Sinan Ulu, *Türk Romanında Kimlik İnşası*, İlbilge Yayıncılık, Ankara 2020, s.343

gözlerinden Türk'e, Müslüman'a ya da Amerika yerlisine çeşitli atıflarda bulunurken bir taraftan da kendi kimliğini inşa eder. Kimi yazarlar ötekiyle yakın temas kurmuş, hatta bir süre Osmanlı/Amerika topraklarında bulunmuş ve anlatılarında dönemin gerçeklerini gözler önüne sermiştir. Bir grup yazar ise hiçbir etkileşimde bulunmadıkları bu cemaatler hakkında kulaktan dolma bilgilerle anlatılarını oluşturmuşlardır. İkinci gruba dahil olan Martorell, Muntaner Kroniğinden ve Roger de Flor'un hayatından esinlenerek kaleme aldığı *Tirant lo Blanc* eserinde Türkleri ve Müslümanları Hristiyan öğretinin baş düşmanları olarak resmetmiştir. Martorell'in hiçbir etkileşimde bulunmadığı Müslüman Araplar ve Türkler hakkındaki görüşleri çoğunlukla olumsuzdur. Martorell'in bu yaklaşımı İstanbul'un fethinden itibaren iyice şekillenmeye başlayan öteki hakkındaki kalıp yargıların bir yansıması niteliğindedir.

Zira kalıp yargılar, çok az deneyime dayalı ve genelleştirilmiş inanışlardır. Bir grubun bir olguya ilişkin kavrayışını gözlemden ziyade önyargılara göre yapmasıdır. Kalıp yargıların oluşmasının altında yatan en büyük sebep ise bireylerin çevrelerini sınıflama gereksinimi duymasındandır. Bunu yaparken göze çarpan bilgi eksikliğidir. Karar süreçlerini de etkileyen bu yargılar genel olarak hakkında az bilinen olgulara işaret etmektedir.² Bu noktada bu yargıları oluştururken temel alınan bakış açılarıdır. Thiele'ye³ göre alansal, etnik, dini, cinsiyet ve cinsellikle ilgili, yaş, mesleki, ekonomik ya da sınıfsal ve bedene ilişkin kalıp yargılar üçe ayrılmaktadır. Bunlardan biri, kendimiz ile ilgili olan "öz kalıp yargı"lar, diğeri ise yabancı'ya ilişkin imgemizi oluşturan "hetero kalıp yargı"lardır. Sonuncusu ise bu çalışmada yoğun olarak ele alınacak olan "meta kalıp yargı"lardır. Ötekinin bizi nasıl gördüğü hakkındaki bizim yargılarımız meta kalıp yargıları oluşturur.

Tirant lo Blanc

Gerçekle kurmacanın iç içe geçtiği epik destanların bir uzantısı olarak kaleme alınan ve bir şövalye romanı olarak nitelendirebileceğimiz *Tirant lo Blanc* İstanbul'un fethinden yedi yıl sonra kaleme alınmaya

² Ali Şimşek, Erođlu, Ömer, *Davranış Bilimleri*, Eğitim Kitabevi, Konya 2013, s.133

³ Derya Perk, "Osman Engin'in "Deutschland Allein Zu Haus" ve Hatice Akyün'ün "Einmal Hans Mit Scharfer Soße" Eserlerinde Kalıp Yargılar". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59.2 2019, s.762

başlanmıştır. Eserin yazarı bir mektubunda eseri yazmaya başladığı tarihin 2 Ocak 1460 olduğunu belirtir.⁴ Türkler hakkında İstanbul'un fethine kadar sınırlı ve az bilgiye sahip olan İspanyollar için söz konusu olay bir dönüm noktası niteliği taşır. Öte yandan 1469 yılında Kastilya tahtının varisi Isabel ile Aragon tahtının varisi II. Fernando'nun evlenmesi ve 1479 yılı itibariyle hüküm sürmeye başlamaları da Dünya tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilebilir. İber yarımadasının en önemli iki yönetimi olan Kastilya Krallığının ve Aragon Krallığının birleşmesiyle sonuçlanan bu evlilik, 15. yüzyılın son çeyreğinde İspanya'da Reconquista (Yeniden Fetih) hareketine odaklanarak yarımada birliği sağlamayı bir kutsal amaç haline getirir. 1492 yılında Granada'nın fethiyle 700 yıldır İspanya'da bulunan Müslümanların varlığı sona erer. Aynı yıl Hıristiyanlığa dönmeyi kabul etmeyen Yahudilerin, yarımadayı terk etmeleriyle ilgili bir hüküm yayımlanır. Böylece kutsal amacı gerçekleştirmek için ilk adımlar atılmış olur.

Ortaçağ'da Avrupa'ya hâkim olan feodalite, çeşitli sosyal sınıfların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sınıflardan oluşan yapı dönemin eserlerinde de çoğu kez gerçekçi bir şekilde yansıtılmıştır. Şövalyelik müessesesi de bu sınıflardan en dikkat çekicilerinden biridir. İdeal insan tipi olarak kabul edilen şövalye, edebiyata da girmiş ve kendi türünü oluşturmuştur. Şövalye romanları İspanya'da XV. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmış ve kısa sürede bu türde çok sayıda eser verilmiştir. Bunlardan en önemlileri, *Amadis de Gaula* ve *El Caballero Cifar*'dır.

Şövalyelik kavramı Yukarı Orta Çağ'ın başlarında at sırtında savaşma dışında bir anlam taşımamaktadır. İspanya'da Orta Çağ'da ilk başlarda herhangi bir şövalye bu unvanı verebilirken zaman içerisinde bu hak kısıtlamış ve unvan sadece kral tarafından verilen bir imtiyaz olmuştur. Bu kısıtlama sonrası 13. yüzyıldan sonra şövalye sayısında düşüş görülmektedir. Bu dönemden sonra şövalyelik artık bir ideal haline dönüşmüştür. Krallık müessesesi güçlenmiş, dinsel reform hareketleri artmış, burjuvazi genişlemiş, feodalite zayıflamış ve üniversiteler önem kazanmıştır. Bu öğelerin tamamı şövalyelik müessesesinin kalkmasına ve şövalye idealinin oluşmasına neden olmuştur. Artık ideal şövalyenin

⁴, Antón Mª Espadaler. *Literatura Catalana*, Taurus, Madrid 1989, s. 37.

edebiyata yansımada fantastik unsurlar ve gerçeküstü nitelikler dikkat çekmektedir.

1490 yılında *Tirant lo Blanc* yayımlandığında İspanya'da Türklere karşı olumsuz bir yaklaşım ağırlık kazanmaya başlamıştır. XV. yüzyılın sonunda Valensiya'da yayımlanan ve ne kadar Katalan edebiyatının ilk eserlerinden kabul edilse de Valensiya dilinde yazılmış olan *Tirant lo Blanc*, Orta Çağ'da kaleme alınmış olan Ramon Llull'un *Libre de l'orde de cavalleria*⁵ (1275-1276) isimli eserinden ve Ramon Muntaner Kroniğinden esinlenmiştir. Dönemin fantastik unsurlar içeren Şövalye romanlarından *Tirant*'ı ayıran unsur ise *kitapta şövalyeler yemek yer, uyur, yatağında ölüyor, ölmeyen vasiyet eder, bu tür kitaplarda eksik olan her şeyi yaparlar...*⁶ görüşüdür. Gerçekçi ve tutarlı bir yapıya sahip olan ve 487 bölüme ayrılmış olan eser, Beyaz Tirant adlı şövalyenin hayatını konu alır.

Eser beş ana bölüme ayrılır. Bunlar;

I. Bölüm: Tirant İngiltere'de (1. bölümden 97. bölüme kadar).

II. Bölüm: Tirant Sicilya ve Rodos adasında (98-114).

III. Bölüm: Tirant Konstantinopolis'te (115-296).

IV. Bölüm: Tirant Kuzey Afrika'da (297-407).

V. Bölüm: Tirant Bizans İmparatorluğu'na geri döner (408-437).

Eser gezgin bir şövalyenin maceralarını anlattığı için mekânlar değişiklik göstermektedir. Tirant sadece karada savaşmaz, denize açılır hatta Kuzey Afrika'da da savaşlara katılır. Eserde dönemin gerçekleri kısmen yansıtılmıştır. Özellikle saray hayatı, şövalyelik ruhu ve savaşlar dönem hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Esere 3. tekil şahıs anlatım hâkimdir. Anlatıcı olimpik konumdadır. Eserde Tirant'ın kazandığı savaşlar ya da çarpışmalarda herhangi bir gerçeküstü öğe bulunmaz ve Tirant zekâsını kullanarak düşmanını yener. Tirant'ın baş düşmanı ise Müslümanlar olarak resmedilmiştir. Bu sebeple Hıristiyanlığa duyduğu

⁵ Eserin Tirant lo Blanc'taki etkisi için bkz., Emine Ceren Çerçioğlu "Llull ve Cervantes'e Göre İdeal Şövalye Kimdir?" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 59 (2) 2019, s. 989-1003.

⁶ Miguel de Cervantes Saavedra, *La Mancha'yı Yaratan Asilzade Don Quijote*, çev. Roza Hakmen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s.77

derin bağlılıkla daha güçlü savaşıır. Tirant aynı zamanda görgülü, bilgili ve diplomasiden anlayan bir yapıya sahip olmasından dolayı şövalye romanlarında karşımıza çıkan ideal şövalyenin bütün özelliklerine sahiptir. Tirant'ın kişiliği Carmesina'ya âşık olunca değişiklik gösterir. Carmesina ile karşılaşınca çekingen bir tavır sergiler, kimi zaman kendini komik duruma dahi düşürür.

Şövalyelik, Hıristiyanlık ve İstanbul: Öz Kalıp Yargılar

Beyaz Şövalye Tirant'ın Rodos adasındaki kahramanlıkları Bizans İmparatorunun kulağına kadar gitmiştir. Sicilya Kralına bir mektup gönderen İmparator, mektubunda Tirant'ı Mısır sultanı ve Büyük Türk'e karşı savaşmak üzere Konstantinopolis'e davet eder. Tirant bu daveti alçakgönüllülikle karşılayarak ondan çok daha iyi şövalyeler olduğunu tek başına ne yapabileceğini sorgular:

“Sizin asil durumunuz ve üstün yeteneğiniz sayesinde, gidişinizle birlikte pek çok fayda sağlayacağınızı ve birçok Hıristiyan köyünü katı ve ciddi bir esaretten kurtaracağımızı biliyorum, bu sayede İlahi İyilik tarafından bu dünyada yüksek onurla, öteki dünyada ise ebedi şanla ödüllendirileceksiniz. Öyleki, erdemli şövalyem, ne emrederseniz ya da emretmek isterseniz size itaat edecek olan kadırgalarım hazır ve iyi donatılmış durumda, bu sebeple sizden kısa sürede yola çıkmanızı rica ediyorum.”⁷

Sicilya Kralının Tirant'a söylemiş olduğu bu sözler, öncelikle bir şövalyenin kralın karşısındaki değerini ve şövalyeye seçme şansı verilmesini göstermektedir. Bir şövalyenin kime hizmet edeceğine, ne yapacağına ve bunu nasıl yapacağına kralın bile müdahil olamayacağını belirten bu sözler, şövalyelik unvanının ne kadar önemli ve değer verilen bir konuma sahip olduğunu gösterir. Öte yandan ideal bir şövalye ve iyi bir Hıristiyan olarak inşa edilmiş olan Tirant, yazar Martorell'in kendisinin de şövalye olması ve bu özelliğinden yola çıkarak bu yargıları oluşturması göz önünde bulundurulduğunda şaşırtıcı değildir. Bu durum ayrıca bir öz kalıp yargısının söz konusu olduğunun altını çizmektedir.

Tirant'ın Hıristiyan öğretiyeye bağlılığı, iyi yürekli bir şövalye olması ve esir aldığı kişilere karşı cömertlik ve merhamet göstermesi de öz kalıp yargılara

⁷ Martorell, Joanot; Galba, Martí Joan de, *Tirant lo Blanc*, Alianza, Madrid 2006, s. 260.

örnek teşkil eder. Zira Tirante, zalimlik yerine merhametli olmayı tercih etmişti: Onları (Müslüman esirleri) bağışlayıcı bir şekilde misafir ederek, ihtiyaçlarına göre yiyecek vermelerini emretti⁸ diye geçer eserde.

İstanbul'un fethinden yaklaşık yüz yıl sonra Kraliyet tarihçisi Pedro Mexía *Silva de varia lección*⁹ kitabında "Dünya üzerinde Yunan ve Latin yazarlar tarafından övülen ve değer verilen Konstantinopolis kadar güçlü ve şerefli bir kent ne var olmuştur ne de var olabilir" ifadelerini kullanır. İstanbul, Türkler tarafından fethedilmeden önce Avrupa'nın Roma kentinden sonra en çok ilgi uyandıran merkezlerinden biridir. Gerek kültürel gerekse dini bağlamda Avrupa'nın Doğuyla, Hıristiyanlığın İslamla arasındaki sınır olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla eserde geçen adıyla Konstantinopolis'in Türklerin eline geçmesi Avrupa açısından talihsiz¹⁰ bir olay olarak kabul edilirken, Türkler ise şeytani ve zalim¹¹ olarak yansıtılır. Eserde henüz Türklerin eline düşmemiş olan kent sarayının ihtişamı çeşitli kereler vurgulanır. Eserdeki kent kalıp yargıları, Hıristiyan birliğine dahil olması sebebiyle öz kalıp yargı olarak, anlatıcının tahayyülünden çıkması bakımından ise hetero kalıp yargılar olarak kabul edilebilir. Saraydaki bir odayı tasvir eden bu alıntıda kentin ihtişamı, zenginliği ve Hıristiyanlık için önemini vurgulayan öz kalıp yargılarla karşılaşmaktayız:

"Hep birlikte mahir bir ustalıkla tuğladan inşa edilmiş muhteşem bir odaya girdiler. Farklı renklerde taşlarla oyulmuş tüm duvarlarda, seyredenleri hayran bırakan resimler tasvir edilmişti. Pencereler ve sütunlar saf kristalden yapılmıştı ve yer döşemeleri büyük bir parlaklıkla ışıldıyordu. [...] Salonun muhteşem kaplaması altın rengi ve maviydi ve tavanın etrafında, her biri altın rengiyle donatılmış, başında şatafatlı tacı ve elinde asasıyla Hıristiyanlığın krallarının resimleri bulunuyordu ve her kralın ayaklarının dibinde, üzerinde

⁸ Martorell ve Galbaa.g.e., s. 313.

⁹ , Pedro Mexía, *Silva de Varia Lección.*, 1673, 11 Kasım 2022 tarihinde erişildi: <https://archive.org/details/silvadevarialecc00mex/s.26>

¹⁰ Mexía, a.g.e., s. 27

¹¹ Vasco Diaz Tanco, *Palinodia, de la nephanda y fiera nación de los Turcos, y de su engañoso arte del cruel modo de guerrear: y de los imperios, reynos, y provincias que ban sujetando, poseen con inquieta ferocidad.* 1547, 12 Aralık 2021 tarihinde erişildi: http://venus.unive.it/piotto/francese/palinodia/palinodia_de_los_turcos.pdf

kraliyet armasını taşıyan ve Latin harfleriyle kralların adlarının yazılı olduğu bir kalkanın durduğu taştan bir çıkıntı vardı.”¹²

Sarayda bulunan kral resimleri, kentin Hıristiyan dünya için önemini ön plana çıkaran bir unsur olarak kabul edilebilir. Benzer bir şekilde, bu kentin Roma'nın devamı olduğuna ilişkin görüş, Tirant'ın saray kapısında gördükleriyle aktarılır:

“Ana kapıya vardıklarında, son derece hayranlık uyandırıcı bir şey gördüler: Meydana açılan her kapı eşiğinde, iç kısımda, bir insan boyunda ve yüz kişinin kaldıramayacağı ağırlıkta, altın bir çam kozalağı vardı; geçmiş refah zamanlarında İmparator tarafından ihtişamının bir kanıtı olarak yapılması emredilmişti. Saraya girdiklerinde çok kalın gümüş zincirlerle bağlanmış birçok ayı ve aslanla karşılaştılar.”¹³

Bahsedilen sarayın Aya Sofya yakınlarında bir yerlerde olduğu, İmparatorun ve Tirant'ın birlikte dua etmeye gitmeleriyle vurgulanır.¹⁴ Tirant ve himayesindekilerin kente duydukları genel hayranlık kentteki büyük binaları, kaleleri, surları ve kuleleri gördüklerinde daha da artar.¹⁵ Bu şekilde Konstantinopolis'in ihtişamına dair öz ve hetero kalıp yargılar iç içe geçmiş bir şekilde yansıtılır. Bunlardan en çarpıcılarından biri sarayın hazine odasının tasvir edililişidir:

“Hazine kulesine geldiklerinde prenses kapıları açtı, zira tüm anahtarlar onda bulunurdu. Kulenin içi beyaz mermerle süslenmiş, Paris'in ve Viana'nın hikayesini anlatan ince resimlerle bezenmişti; tavanın tamamı ise altın rengi ve maviydi, muhteşem bir ışıltı yayıyordu. Prensес yetmiş iki tane kutu açtırdı; her biri altın çanak çömlek, kilise mücevherleri ve süs eşyalarıyla doluydu; eşsiz ve son derece kıymetliydi.”¹⁶

İmparatorun zenginliği eserde özellikle saray hayatının anlatıldığı bölümlerde ön plan çıkar, sarayın mutfağındaki bütün çatal bıçak

¹² Martorell ve Galba, a.g.e. s. 268.

¹³ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 271.

¹⁴ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 271.

¹⁵ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 276.

¹⁶ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 285

takımlarının gümüşten olması,¹⁷ kentin muhteşem güzellikte binalarla ve bahçelerle¹⁸ donatılmış olması gibi ufak ayrıntılarla bu ihtişam vurgusu daha da perçinlenir. Kent hakkındaki kalıp yargılar, eser boyunca ihtişam, zenginlik ve eşsiz gibi sıfatlarla yeniden üretilir.

Müslüman Araplar ve Türkler: Hetero Kalıp Yargılar

İstanbul'un Fethi ile Türklerle karşı duyulan ilgi perçinlenir ve İspanya'da Türkler hakkında pek çok eser yayımlanır. Özellikle tiyatro oyunlarında Osmanlı saltanatından saray hayatına kadar uzanan geniş bir perspektifte ele alınan Türkler, artık Hıristiyanlığın baş düşmanı olarak resmedilirler. İstanbul'un Fethi Avrupa'da derin bir korku dalgasının yayılmasına neden olur, eserlerde Türkler zalim, kibirli ve tamahkâr gibi niteliklerle stereotipleştirilirken Hıristiyanlar, erdemli, cesur ve iyi niyetli olarak tanımlanırlar.

Bir grubun ya da kişinin, başka bir grup ya da kişi hakkındaki kalıplaşmış yargıları olarak tanımlanabilecek hetero kalıp yargıların, eserdeki Müslüman Araplar ve Türkler hakkındaki yargıların birçoğunu oluşturduğu görülür. Müslüman Arap ve Türkler arasındaki çizginin daha sonraki eserlerde giderek muğlaklaşmasını Özlem Kumrular şu şekilde ifade eder:

““Türk” ile “Müslüman”ın neredeyse eş anlamlı olarak kullanıldığı, “millet” ve “ümme” arasındaki farkın geri plana atıldığı bu yüzyılda, Türklerin ikonografik olarak betimlenmesi de Müslümanlarınkiyle hemen hemen aynıdır. Bu yüzyılda Türklerin İslamiyetin hamisi ve en güçlü temsilcisi haline gelmesi, biri millet, diğeri ümmeti temsil eden iki kavramın birbirine karışmasının yanı sıra, betimsel olarak aynı platformda sunulmalarına neden olmuştur.”¹⁹

Kumrular'ın da belirttiği üzere, Araplar ve Türkler esasen iç içe geçmiş bir yapıda sunulmaktadır. Etnik farklılıklardan ziyade, dini pratiklere odaklanılır. Bu sebeple eserde karşı karşıya kalan milletlerle değil, Haçlı

¹⁷ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 285

¹⁸ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 276

¹⁹ Özlem Kumrular, *Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni. Türk Korkusu*, Doğan Kitap, İstanbul 2008. s. 37

ruhunun ya da cihat arzusunun tetiklediği olaylarla ve kişilerle karşılaşırız. Makedonya Savaşının ardından Tirant, Elçiye Türklerle ilgili sorular sorduğunda aldığı cevap eser boyunca pek çok kez yinelenir: sayıca üstün, savaşta mahir, zalim ve vahşi²⁰ insanlar. Bu hetero kalıp yargı dönemin en sık rastlanan kalıp yargılarından biridir, zira savaş sadece Türklere karşı değil, Müslüman bir Arap olan Mısır Kralı (Beylerbeyi) ve Büyük Türk komutasındaki Müslümanlara karşı yapılmaktadır.

Mısır kralının elçisi olan sultan, savaştan sonra Tirant'ı çadırında ziyaret ettiğinde: “Keskin kılıcımı sizin kötü inancınızın takipçileri üzerinde kullanacağım, sizinle daha fazla dürüstlükten uzak kelimelerle tartışmayacağım”²¹ demesi üzerine Mısır Kralı şu şekilde cevap verir: “Eğer o şeytan kılıklı herif Fransa'dan gelmemiş olsaydı, şimdi çoktan Konstantinopolis saraylarının içindeydik, o güzelim kiliselerini ise çoktan camiye çevirmiştik, İmparatoru öldürmüş, karısını ve kızını, diğer bütün soylu hanımlarla birlikte esir etmiştik; eğer bu komutan çok yaşarsa bunların hiç birini yapamayacağız”.²² Bu iki alıntıda da görüldüğü üzere Tirant'ın Müslümanlığı kötü inanç olarak nitelendirmesi hetero kalıp yargı olarak değerlendirilirken Kralın Tirant'ı şeytana benzetmesi bir meta kalıp yargı olarak kabul edilebilir.

Martorell'in kaleminden, Müslümanların dilinden Hıristiyanlar: Meta Kalıp Yargılar

Müslümanlığı Ötekinin gözünden nasıl göründüğümüzü düşündüğümüz meta kalıp yargılar, eserde olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılır. Olumsuz meta kalıp yargılar çoğunlukla eserde Mısır Kralının mektuplarıyla ön plana çıkarken Büyük Türk'ün babasının yerine koyduğu, onun tavsiyesi olmadan hiçbir şey yapmadığı son derece bilgili ve iyi bir hatip olan Süleyman Abdullah²³ Hıristiyanlara karşı olumlu meta kalıp yargıları oluşturan kişi olarak karşımıza çıkar.

Süleyman Abdullah'ın Büyük Türk'ün elçisi olarak Tirant'a sunduğu mektupta Padişah'ın “[.] Şanlı Beyaz Tirante, Yunanların Komutanı ve

---

²⁰ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 300

²¹ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 362

²² Martorell ve Galba, a.g.e. s. 363

²³ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 317

Hıristiyan dininin mensubu olan sana, selamlarımı gönderiyor, onur, şan ve (şövalyelik için) sıhhat temenni ediyorum”²⁴ sözleri dikkat çekicidir. Bu noktada Padişahın ağzından yazılmış olan bu satırlar, şövalyelik unvanının sadece Hıristiyanlar için değil, Türkler için de saygı duyulan bir unvan olduğunu belirtir niteliktedir. Bu şekilde Martorell eserinde bir öz kalıp yargıyı, ötekinin ağzından dile getirerek bir meta kalıp yargı oluşturur. Öte yandan Padişah’ın elçisi Süleyman Abdullah da benzer bir bakış açısıyla inşa edilmiş bir karakterdir: “[.] Büyük Türk ve Sultan tarafından sizin gibi erdemli bir şahsın huzuruna gönderildik”²⁵ “Erdemleriniz, sizi henüz tanımayanlar için korkutucu olabilir, kendinizi ve mahiyetinizi kurtarmayı biliyorsunuz. Bunlar sizin şanınızı, onurunuzu ve ününüzü arttıracaktır”²⁶ “Sizin görkemli zaferiniz, her alanda, adil olmanızı gerektirir. Kötü talihe rağmen nasıl azimle ve şanla savaştığınızı gördük ve sizi galip kabul ettik”²⁷.

Sultanın Hıristiyanlara ve Tirant’a olan yaklaşımı Abdullah Süleyman’ın olumlu yargılarına tezat oluşturur: “Kendi ellerimle size en acı şekilde ölümü tattıracağım, zira sizin doğanızda esasen zalimlik var, ölümü hak etmediği halde insanları öldürüyorsunuz”²⁸ Mısır Kralının Tirant’a karşı kibirli bir tutum sergilediği yine mektubundan anlaşılmaktadır:

“Allah’ın izni ve arzusuyla Mısır Kralı olan ve sırasıyla kudretli Fez Kralının, erdemli Botgia Kralının ve müreffeh Tremicen Kralının savaş alanında hakkından gelmiş olan ben Abenamar’dan; sen, Yunanların Komutanı Beyaz Tirante’ye”²⁹.

Kralın bu kibirli tavrı hetero kalıp yargılar, Tirante’ye karşı olan küçümseyici yaklaşımı ise meta kalıp yargılar arasında yer alır.

Sonuç

İspanyol edebiyatının Türkleri konu alan ilk kurmaca eserlerinden biri olan *Tirant lo Blanc*, sonraki yüzyılda iyice hatları çizilecek olan Türkler

²⁴ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 318

²⁵ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 318.

²⁶ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 338.

²⁷ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 340-341.

²⁸ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 362.

²⁹ Martorell ve Galba, a.g.e. s. 366.

hakkındaki kalıp yargıları oluşturan eserlerin başında yer almaktadır. Zira bu eserde Müslüman Araplar ve İstanbul hakkında birçok yargı çeşitli perspektiflerden sunulmuştur. Bu bağlamda Türkler ve Müslüman Araplar, Hıristiyan dünyasına karşı “Öteki” konumuna yerleştirilmiştir. Yabancı olana çeşitli kalıp yargılar kullanılarak çoğunlukla olumsuz farklı özellikler atfedilirken bu Ötekinin karşısına çıkarılan Hıristiyanlar erdemleriyle ön plana çıkarılmıştır. Bir taraftan hetero kalıp yargılarla Müslüman Arap/Türk resmi inşa edilirken, öz kalıp yargılarla ve meta kalıp yargılarla Hıristiyan karakterler oluşturulmuştur.

Öz kalıp yargılara bakıldığında, genel olarak Hıristiyan bir İspanyol'un gözünden Hıristiyanlık ve şövalyelik kavramları ele alınmış ve bunlar pek çok defa iyi yürekli, merhametli, adil, cesur savaşçılar olarak nitelendirilmiştir. Öte yandan Konstantinopolis kenti de yine öz kalıp yargılar bağlamında ihtişamlı ve eşsiz bir kent olarak vurgulanmış, kentin ve İmparatorluğun zenginliği pek çok kereler yinelenmiştir.

Hetero kalıp yargılar ise Hıristiyan bakış açısından Müslüman Araplar ve Türklerle ilgili olan nitelikleri kapsar. Bu bağlamda Müslüman Araplar ve Türkler Hıristiyanlığın düşmanı olarak tasvir edilirken, kibirli, zalim, yalancı ve güvenilmez gibi olumsuz şekilde yansıtılmışlardır.

Eserdeki meta kalıp yargılar olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmış, saygın ve asil Müslümanlar tarafından Hıristiyanlarla ilgili olumlu nitelikler dile getirilmiştir. Genel olarak Müslümanların Hıristiyanlara bakışı da hetero kalıp yargıların sağlanması niteliğindedir. Hetero kalıp yargılardaki Müslümanlarla ilgili olumsuz nitelikler, meta kalıp yargılarda Müslümanların ağzından Hıristiyanlara karşı yinelenmiştir. Özetle kendisi hiç İstanbul'da bulunmamış olan yazar, kendi ben/biz resmini oluşturmak ve/veya pekiştirmek için Müslüman ve Türkleri kendi bakış açısıyla eserine yansıtmış ve ötekileştirmiştir. Tamamen kurgu olan eserinde iyi ve kötü yargılar sunan yazar, bunları okura eserde yer alan farklı kişilerin davranış ve yorumları üzerinden anlatmaktadır.

Kaynakça

CERVANTES Saavedra, Miguel de, *La Mancha'yı Yaratan Asilzade Don Quijote*, çev. Roza Hakmen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

ÇERÇİOĞLU, Emine Ceren, “Lull ve Cervantes'e Göre İdeal Şövalye Kimdir?” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59 (2) 2019, s. 989-1003.

DÍAZ Tanco, Vasco, *Palinodia, de la nephanda y fiera nación de los Turcos, y de su engañoso arte del cruel modo de guerrear: y de los imperios, reynos, y provincias que ban sujetando, poseen con inquieta ferocidad*. 1547, 12 Aralık 2013 tarihinde erişildi:

http://venus.unive.it/piotto/francese/palinodia/palinodia_de_los_turcos.pdf

ESPADALER, Antón M^a., *Literatura Catalana*, Taurus, Madrid 1989.

KUMRULAR, Özlem, *Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni. Türk Korkusu*, Doğan Kitap, İstanbul 2008.

MARTORELL, Joanot; Galba, Martí Joan de, *Tirant lo Blanc*, Alianza, Madrid 2006.

MEXÍA, Pedro, *Silva de Varia Lección*., 1673, 11 Kasım 2022 tarihinde erişildi: <https://archive.org/details/silvadevarialecc00mex>

PERK, Derya, "Osman Engin'in "Deutschland Allen Zu Haus" ve Hatice Akyün'ün "Einmal Hans Mit Scharfer Soße" Eserlerinde Kalp Yargılar". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59.2 2019, 758-77.

ŞİMŞEK, Ali; Erođlu, Ömer, *Davranış Bilimleri*, Eğitim Kitabevi, Konya 2013.

ULU, Yavuz Sinan, *Türk Romanında Kimlik İnşası*, İlbilge Yayıncılık, Ankara 2020.